

Sygn. akt IV CZ 81/18

POSTANOWIENIE

Dnia 17 stycznia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa L. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w I.
przeciwko P. A.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 17 stycznia 2019 r.,

zażalenia pozwanego

na postanowienie Sądu Okręgowego w L.

z dnia 28 maja 2018 r., sygn. akt IX Ga [...],

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

W dniu 1 kwietnia 2016 r. pozwany wniósł apelację od wyroku Sądu Rejonowego z dnia 16 lutego 2016 r. wraz z wnioskiem o zwolnienie od opłaty od apelacji. Postanowieniem z 7 września 2016 r. referendarz sądowy oddalił wniosek. Orzeczenie to zostało utrzymane w mocy postanowieniem z 4 listopada 2016 r. Odpis postanowienia Sądu Rejonowego został doręczony pełnomocnikowi pozwanego 5 grudnia 2016 r.

Postanowieniem z dnia 26 stycznia 2017 r. Sąd Rejonowy odrzucił apelację pozwanego. W uzasadnieniu wyjaśnił, że pełnomocnik pozwanego uiścił tytułem opłaty kwotę 2.625 zł, podczas gdy należna opłata stosunkowa od apelacji wynosiła 2.626 zł. Na skutek zażalenia pozwanego, Sąd Rejonowy uchylił swe postanowienie z dnia 26 stycznia 2017 r. i wydał zarządzenie wzywające pozwanego do uiszczenia brakującej części opłaty od apelacji w wysokości 1 zł. Pełnomocnik pozwanego odebrał wezwanie w dniu 30 stycznia 2018 r., a wykonał 2 lutego 2018 r.

Postanowieniem z dnia 28 maja 2018 r. Sąd Okręgowy odrzucił na podstawie art. 373 zdanie pierwsze w związku z art. 370 k.p.c. i art. 112 ust. 3 u.k.s.c. apelację pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego z dnia 16 lutego 2016 r.

W zażaleniu pełnomocnik pozwanego zarzucił, że postanowienie Sądu Okręgowego zostało wydane z naruszeniem art. 112 ust. 3 u.k.s.c. przez błędne zastosowanie tego przepisu w okolicznościach sprawy, skutkiem czego doszło do bezpodstawnego odrzucenia tym postanowieniem apelacji pozwanego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Artykuł 112 ust. 2 u.k.s.c. stanowi, że jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych zgłoszony przed upływem terminu do opłacenia pisma został prawomocnie oddalony, przewodniczący wzywa stronę do opłacenia pisma na podstawie art. 130 k.p.c. W art. 112 ust. 3 u.k.s.c. przewidziano od tego wyjątek. Przepis ten uchyla w razie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych obowiązek przewodniczącego wezwania strony reprezentowanej

przez zawodowego pełnomocnika do uiszczenia opłaty w wysokości stałej lub stosunkowej. Wyjątek ten ma na celu przyspieszenie postępowania, gdy czynności za stronę wykonuje fachowy pełnomocnik, a charakter tych czynności nie wymaga dodatkowych wskazówek ze strony sądu.

Zgodnie z art. 112 ust. 3 u.k.s.c. na zawodowym pełnomocniku strony wnoszącej apelację podlegającą opłacie stałej lub stosunkowej spoczywa obowiązek samodzielnego ustalenia wysokości należnej opłaty i jej uiszczenia w terminie wskazanym w art. 112 ust. 3 u.k.s.c. Konsekwencją niewniesienia wymaganej opłaty od apelacji w ciągu tygodnia od otrzymania odpisu postanowienia o nieuwzględnieniu wniosku lub zażalenia w przedmiocie zwolnienia w całości lub w części od kosztów sądowych jest odrzucenie apelacji jako nieopłaconej (przepis art. 370 k.p.c. w związku z art. 112 ust. 3 u.k.s.c. lub przepis art. 373 zdanie pierwsze k.p.c. w związku z art. 370 k.p.c. i art. 112 ust. 3 u.k.s.).

Istotą tej regulacji jest ścisła granica wyznaczająca spełnienie wymaganych przesłanek.

Regulacja ta ma zastosowanie bez względu na wysokość nieuiszczonej należnej opłaty od apelacji, i podobnie, jak nieduże nawet opóźnienie w dochowaniu terminu do wniesienia opłaty od apelacji, również nawet nieduży brak w opłaceniu apelacji w należytej wysokości powinien prowadzić do odrzucenia tego środka zaskarżenia. Pozostaje to w zgodzie z zasadą formalizmu procesowego (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2013 r., I CZ 189/12, 29 listopada 2012 r., II CZ 131/12, i 30 marca 2017 r., V CZ 22/17).

Formalizm procesowy nie może jednak przerodzić się w nadmierny rygoryzm prowadzący do stosowania surowych sankcji, niemających w danych okolicznościach żadnego racjonalnego uzasadnienia. Dotyczy to w szczególności sytuacji, w których nasuwają się wątpliwości co do zastosowania sankcji o istotnych konsekwencjach dla strony, wynikające z niejasności lub niespójności przepisów bądź z niejasności lub z niespójności rozstrzygnięć sądu. Ochrona praw uczestników postępowania cywilnego wymaga we wskazanych sytuacjach takiego interpretowania i stosowania przepisów procesowych, opatrzonych tego rodzaju

sankcjami, aby nie wynikały z nich dla uczestników postępowania negatywne skutki niemające dostatecznego uzasadnienia w systemie obowiązującego prawa. Dotyczy to zwłaszcza przepisów o kosztach sądowych, pełniących służebną rolę w stosunku do norm regulujących przebieg procesu (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2013 r., III CZP 91/12; postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2008 r., I CZ 34/08, 19 lutego 2009 r., II CZ 101/08, 8 stycznia 2010 r., IV CZ 107/09, 25 października 2012 r., I CZ 153/12, 12 kwietnia 2013 r., IV CZ 20/13, 19 października 2017 r., III CZ 41/17; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2015 r., IV CSK 531/14).

Pełnomocnik pozwanego wniósł w terminie określonym w art. 112 ust. 3 u.k.s.c. opłatę od apelacji w wysokości nieznacznie - tylko o 1 zł - niższej od należnej; zamiast 2.626 zł wpłacił 2.625 zł. Okoliczności tej wpłaty, w szczególności wysokości wymienionych wyżej kwot, świadczą o popełnieniu przez pełnomocnika pozwanego przy wnoszeniu opłaty od apelacji oczywistej omyłki bez istotnych rzeczywistych konsekwencji dla funkcji fiskalnej opłaty sądowej, jak i funkcji przejawiającej się w przeciwdziałaniu pieniactwu procesowemu. W chwili, gdy pełnomocnik pozwanego na wezwanie sądu wpłacił w zakreślonym terminie kwotę 1 zł został pokryty nawet pierwotny brak w zakresie wniesionej opłaty - choć zarazem Skarb Państwa poniósł kilkuzłotowy uszczerbek związany z pokryciem kosztów przesyłki pocztowej wezwania. W tych szczególnych okolicznościach odrzucenie przez Sąd Okręgowy apelacji pozwanego po przeprowadzeniu postępowania kontrolnego prawidłowości opłacenia apelacji należało uznać - mimo niewątpliwych kompetencji sądu odwoławczego do przeprowadzenia takiego postępowania (art. 373 zdanie pierwsze w związku z art. 370 k.p.c.) - za przejaw formalizmu procesowego przeradzającego się w nadmierny rygoryzm, mogący się dać usprawiedliwić jedynie samą literą wchodzących w grę przepisów prawa, ale niemający żadnego racjonalnego uzasadnienia w świetle założeń tych przepisów. W okolicznościach sprawy pełnomocnik pozwanego w istocie zastosował się do art. 112 ust. 3 u.k.s.c. i samodzielnie obliczył oraz wniósł w terminie opłatę od apelacji, a popełniony przez niego przy tym błąd stanowił jedynie oczywistą omyłkę bez istotnego rzeczywistego uszczerbku dla zakładanych funkcji opłaty sądowej (fiskalnej i polegającej na przeciwdziałaniu

pieniactwu). W chwili wydania zaskarżonego postanowienia nawet nieuiszczona wcześniej kwota 1 zł była już wpłacona. W tych szczególnych okolicznościach, samo to, że wpłata tej kwoty nastąpiła po nieprzewidywanym w odniesieniu do przypadków objętych hipotezą art. 112 ust. 3 u.k.s.c. wezwaniu do uiszczenia brakującej części należnej opłaty, nie usprawiedliwiało zastosowania sankcji orzeczonej zaskarżonym postanowieniem. Wątpliwości Sądu Rejonowego co do zastosowania w sprawie tej sankcji, znajdujące wyraz w wydaniu dwóch rozbieżnych rozstrzygnięć (najpierw stosującego ją, a następnie uchylającego), mają swe źródło w dostrzeganym zarówno w piśmiennictwie, jak i orzecznictwie braku adekwatnych regulacji uchybień stron o marginalnym charakterze, dotyczących fiskalnych wymagań prawa w zakresie postępowania cywilnego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2009 r., II CZ 101/08). Wątpliwości te należało rozstrzygnąć na rzecz strony skarżącej, zgodnie z zasadą, że ochrona praw uczestników postępowania cywilnego wymaga takiego interpretowania i stosowania przepisów, aby w sytuacjach nasuwających się wątpliwości co do przewidzianych w nich sankcji, nie obarczać uczestników postępowania negatywnymi skutkami niemającymi dostatecznego uzasadnienia w systemie obowiązującego prawa (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2013 r., III CZP 91/12).

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. jak w sentencji.